

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND

NARVA KOLLEDŽ
ÕPPEKAVA „KOOLIEELSE LASTEASUTUSE ÕPETAJA MITMEKEELSES
ÕPPEKESKKONNAS”

Einike Rõõm
**LASTEVANEMATE JA ÕPETAJATE HINNANG KOERA KAASAMISE
VÕIMALUSELE NING VAJALIKKUSELE LAPSE KASVUKESKKONNA
RIKASTAJANA**

Bakalaureusetöö

Juhendaja lektor Lehte Tuuling

Kaasjuhendaja Maigi Vija MA

NARVA 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Einike Rõõm

.....

Töö autori allkiri ja kuupäev

Litsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Einike Rõõm,

(sünnikuupäev 24.08.1980)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Lastevanemate ja õpetajate hinnang koera kaasamise võimalusele ja vajalikkusele lapse kasvukeskkonna rikastajana”, mille juhendaja on Lehte Tuuling ja kaasjuhendaja Maigi Vija.

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, 23.05.2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. LOOMADE KAASAMISE VÕIMALUSED LAPSE ARENGU TOETAMISEL	8
1.1. Loomade toetav roll lapse arengukeskkonnas	8
1.1.1. Loomade positiivne mõju lapse arengule	8
1.1.2. Looma kaasamisega kaasnevate tegevuste eripära	9
1.1.3. Looma kaasamine teraapia eesmärgil – kõneteraapia	11
1.2. Koerte kaasamine teraapilisel eesmärgil	11
1.2.1. Ajalooline ülevaade koerte kaasamisest teraapilistel eesmärkidel	12
1.2.2. Teraapiakoera kaasamise võimalused Eestis	13
2. UURIMISTÖÖ METOODIKA	15
2.1. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	15
2.2. Uurimuse meetodika ja andmete kogumine	15
2.3. Uuringu valimi kirjeldus ja moodustamine	16
2.4. Uuringu läbiviimine ja andmeanalüüs	17
3. UURIMISTULEMUSED JA ARUTELU	18
3.1. Analüüsi tulemused	18
3.1.1. Lasteaiaõpetajate ja lapsevanemate teadlikkus koera kaasamise mõjust lapsele	19
3.1.2. Lasteaiaõpetajate ja lapsevanemate arvamus võimalusest kasutada lasteaias spetsiaalse ettevalmistusega koera lapse arengu toetajana	22
3.1.3. Koera kaasamise kasu lapse füüsilise, kognitiivse, sotsiaalse ning emotsionaalse käitumise kujunemisel täiskasvanute hinnangul	24
3.2. Arutelu	26
3.3. Järeldused ja ettepanekud	29
KOKKUVÕTE	31
SUMMARY	33
KASUTATUD KIRJANDUS	35
LISAD	39
Lisa 1. Fookusgrupi intervjuu kava ja küsimused	39
Lisa 2. Grupivestlus lastevanematega	41

SISSEJUHATUS

Käesolev bakalaureusetöö käsitleb looma kaasamist lapse arengukeskkonda ja võimalust toetada õppe- ja kasvatustöö oskuste kujundamisel. Eestis on hakatud edendama koeri kaasavaid sekkumisi, et väärtustada inimese ja koera sidet. Selline viis loomaga suhtlemisel on aidanud kaasa erinevates valdkondades saavutada teraapilisi tulemusi.

Teema aktuaalsus on tingitud Eestis suurenevast erivajadustega laste arvust, kes vajavad oma arengus, igapäevases tegevuses tavalisest suuremat tuge erialaspetsialistidelt. Aastal 2017 viidi Eestis läbi uuring „2 – 12aastaste laste vanemate tajutud kompetentsus ja käitumisraskuste esinemine lastel”. Tulemustest ilmneb, et 2 – 6 aastastel lastel on kooliealistest rohkem raskusi väljapoole suunatud käitumisega. Esineb püsivus ja jonnihood, psüühikaga seotud häired. Lastel vanuses 7 – 12 aastat esinevad emotsionaalsed raskused (nt mure või nukrameelsus) ning sellest tulenevalt vajavad nad psühholoogi või psühhiaatri külastamist. (Trummal 2017) Laste erivajaduste toetamiseks üheks võimaluseks võib olla koera kaasamine lasteaia kasvukeskkonda.

Ingrid Õispuu (2014) uuris oma lõputöös koerte kasutamist rehabilitatsiooni valdkonnas ja jõudis järeldusele, et koeraga suheldes paraneb abivajaja elukvaliteet. Oma töös selgitas ta võimalikku ohuallikat, milleks oli allergia koerte suhtes. Katriin Kalling (2014) uuris oma lõputöös juhtkoera rolli nägemispuudega inimesele ja jõudis samuti järeldusele, et koer on oluline erivajadusega inimesele, kellel on nägemispuue. Looma kaasamine tagab abivajajale iseseisva elu ning võimaldab erinevate meelte arendamist.

Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada ja analüüsida lasteaiaõpetajate ja lastevanemate hinnanguid koera kaasamisele lasteaia kasvukeskkonna rikastajana. Teoreetilisele eriala kirjandusele ja varasematele uuringutele toetudes võib väita, et loomaga suhtlemine annab võimaluse lapsel tulla toime käitumise või psüühikaga seotud häiretega, saada üle suhtlemisega kaasnevatest probleemidest, kinnisusest.

Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised uurimisülesanded:

- anda teoreetiline ülevaade koera kaasamisest, toetudes erinevate autorite seisukohtadele ja tehtud uuringutele;
- koolituselt “Loomi kaasavad sekkumised” saadud materjali läbi töötamine;

- koostada fookusgrupi intervjuu küsimused lasteaiaõpetajatele ja lastevanematele grupivestluse küsimused;
- uurimistulemuste andmete analüüsimine, töötlemine, tõlgendamine ja järelduste tegemine.

Uurimistöö valimiks on ühe lasteaia õpetajad ja lapsevanemad. Uurimistöö läbiviimiseks on valitud kvalitatiivne uurimisstrateegia ja fenomenoloogiline uuring. Andmekogumismeetodiks on fookusgrupi intervjuu ja grupivestlus Facebooki lehel.

Bakalaureusetöö on jaotatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis annab autor teoreetilise ülevaate looma kaasamisega seotud toetavast rollist lapse arengukeskkonnas. Kirjeldatakse koera positiivset mõju lapse arengule ning selgitatakse loomaga kaasavate tegevuste eripära ja hetkel kasutatavad võimalused.

Teises peatükis kirjeldatakse läbiviidud uuringut, analüüsitakse kogutud andmeid ja tehakse järeldusi. Empiiriline osa toetub uuringule, mis viidi läbi ühes lasteaias fookusgrupi intervjuuna õpetajatega ja mugavusvalimi kaudu Facebookis lastevanematega. Selgitatakse millised on võimalused ja vajadused hetkel lasteaedades, kasutada laste arengu toetamiseks ja kasvukeskkonna rikastamiseks looma.

Kolmandas peatükis esitatakse uurimistulemused ja analüüsitakse andmeid, tehakse järeldusi, et selgitada välja lasteaiaõpetajate ja lastevanemate hoiakud ja hinnangud looma kaasamise vajalikkusele lasteaia keskkonda.

PÕHIMÕISTED

AAI (Animal Assisted Intervention) Looma kaasavad sekkumised

AAA (Animal Assisted Activities) Looma kaasav külastus

AAE (Animal Assisted Education) Looma kaasav õpe

AAT (Animal Assisted Therapy) Looma kaasav teraapia

Antropomorfism inimese kalduvus omistada elusolenditele ja muudele nähtusele inimlike omadusi, motiive, kavatsusi või emotsioone.

EATKÜ Eesti Abi- ja Teraapiakoerte Ühing.

IAHAIO loomi kaasavate sekkumiste definitsioonid ja kaasatud loomade heaolu tagamise juhised.

Teraapiakoerajuht on inimene kes on sooritanud kindla koeraga teraapiakoeratiimi eksami ja osaleb koos teraapiakoeraga koera kaasavas sekkumises.

Teraapiakoeratiim koosneb koerajuhist ja teraapiakoerast, koostöötavast eksperdist, arvestades koera kaasava sekkumise iseloomu ja kliendi vajadusi.

Teraapiakoeratiimi eksam on eesmärk tuvastada koera võimalikud agressiivsed reaktsioonid ja hirmud, hinnates kohenemisvõimet, suhtlemissoovi, olles inimesega otsekontaktis. Positiivne sooritus annab õiguse sekkumises osalemiseks.

Lugemiskoer on koer, kes on sooritanud teraapiakoera eksami ja osaleb selleks ettevalmistuse saanud lugemiskoerte programmis.

Sobivushindamine on standarditud, kuid paindlik hindamine mille käigus selgitatakse looma ja loomajuhi potentsiaali tööks teraapialoomatiimina.

1. LOOMADE KAASAMISE VÕIMALUSED LAPSE ARENGU TOETAMISEL

1.1 Loomade toetav roll lapse arengukeskkonnas

Koolieelse lasteasutuse seadus (KELS 1999) näeb ette, et lasteaed on osa lapse arengukeskkonnast, toetades individuaalsust. Lasteaia põhiülesandeks on lapse isiksuse kujundamine väärtustades sotsiaalset ja vaimset arengut. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on viidatud erinevatele metoodikatele, pöörates suuremat tähelepanu lapse sotsiaalsusele ja selle kujunemisele. Lapse õppimiseks peab olema loodud keskkond, mis oleks tunnustav ja innustav. (Nugin 2013: 19-24) Õpikeskkond, kus laps areneb, peab võimaldama avastust, leida ja eksperimenteerida koos eakaaslastega läbi mängulise õppimise (Huljala 2004: 69-70).

Arengupsühholoog ja psühhoanalüütik Erik Eriksoni arvates vajab laps sensoorseid stiimuleid. Erinevate meelte abil saavutatakse heaolutunne. (Nugin, Õun 2017: 28-29) Psühholoog Bronfenbrenner (1979) on uurinud mitmeid süsteemide kogumikke, mis puudutab keskkonna kvaliteeti, kus laps kasvab ja areneb (Veisson, Nugin 2009: 6-7). Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008 § 3 lõige 2) üldeesmärgist lähtuvalt toetab lapse õppe- ja kasvatustegevus. Toetades lapse kehalist, sotsiaalset ja vaimset arengut. Tulemusena kujuneb välja terviklik minapilt. Lasteaias toimub esimeste tööharjumuste õppimine, tervise hoidmise ja hea käitumistava arusaamine. Areneb eakohane tunnetus- ja õpioskus. Koolieelses lasteasutustes ja õppenõustamiskeskustes toimub laste igaaastane arengu hindamine. (Häidkind jt 2013: 4)

Eesti lasteaedades on laste arv sõimerühmas 14 last; aiarühmas kuni 20 last ja liitrühmas kuni 18 last (KELS 1999 § 7). Keskkonnas, kus käib palju lapsi, võivad tekkida kohanemishäired, millest tingituna muutub laps ärevaks, emotsionaalselt haavatavaks. See omakorda viib käitumiskeskuste tekkimiseni. Oluline oleks siin kohal lapse usalduslik ja toetav suhe õpetajaga. Üheks suhtlemist lihtsustavaks võimaluseks oleks looma kaasamine lasteaia arengukeskkonda. Eesti hetkeseisu arvestades on võimalus kaasata õppe- ja kasvatustöösse koera.

1.1.1 Loomade positiivne mõju lapse arengule

Looma kaasav sekkumine on seotud positiivse energiaga, sobitades inimese psühholoogilise ja füsioloogilise tervisega. Ameerika Ühendriikides läbi viidud

uuringutes käsitletakse looma sotsiaalse toetajana. Viau (2010), Barker (2010) ja Alleni (1991, 2002) jõudsid järeldusele, et olukorras, kus autistlike laste kodudesse toodi koerad, vähenes kortisooli mõjul laste südamelöökide sagedust. Kaksikümmend kaheksa osalejat pandi erinevatesse olukordadesse, kus oli kaasatud ka koer. Osalejad sooritasid sotsiaalse stressi testi ning andsid kortisooliproovi, tulemused näitasid, et lühiajaline kokkupuude koeraga on kasulik, kuna üldine kortisoolitase ja südamelöögisagedus langesid. (Polheber, Matchock 2013: 860-861) Kortisool on neerupealne hormoon, mis vähendab ülitundlikkust ja on põletikku pidurdav ravim (EKSS 2009). Lapse arengu jälgimisele lasteaias on Eestis pööratud järjest rohkem tähelepanu, see toimub õpetajate ja lastevanematega koostöös. Pidev igapäevane jälgimine annab võimaluse näha lapse neid külgi, mis vajavad rohkem, toetamist ja arendamist (Sihvart 2003: 14-15). Positiivne tulemuslikkus sõltub julgustavast ja tunnustavast keskkonnast. Lapse närvisüsteem küpseb ja areneb hästi, kui on olemas sobiv ergutamise ja positiivne toetamine. (Veisson, Nugin 2009: 6-7) Lasteaias kujundab ealist mängukeskkonda õpetaja, kes sellega arvestades peab teadma üldisi seaduspärasusi (Ugaste jt 2009: 45). Pidev suhtlemine eakaaslastega aitab kaasa sotsiaalsele ja vaimsele arengule. Laps kohaneb igapäevaste erinevate muutustega. (Nugin, Õun 2017: 15) Süsteemis HAI (*Human-animal interaction*) uuritakse inimese ja looma koostööd mis on seostatud paljude füsioloogiliste mõjudega. Uuringud mis on läbi viidud HAI-s keskendutakse psühhosotsiaalsetele mõjudele nagu empaatia, inimese sotsiaalne, vaimne ja füüsiline tervis. Seda hinnatakse hormonaalsete ja autonoomsete närvisüsteemi mõjude kaudu, mõõtes vererõhku ja südamelöögi sagedust. (Beetz, Uvnäs-Moberg, Julius, Kotrschal 2012: 1- 6) Hansen (1999) viis läbi uuringu kahe lastegrupiga vanuses 2 – 6 aastat, kuhu oli kaasatud ka koer. Loomaga grupis märgati vähem käitumishäireid. (Beetz, Uvnäs-Moberg, Julius, Kotrschal 2012: 8) Uuringus mõõdeti füsioloogilist ärritust sõrmetemperatuuri abil, kasutades YSI (Yellow Springs Instrument) teletermomeetrit. Tulemusena näitas lapse vasak sõrm füsioloogilist ärritust, kus perifeerse nahatemperatuuri vähenemine viitas stressireaktsioonile ja lõõgastuse suurenemisele. (Hansen 1999: 143)

1.1.2 Looma kaasamisega kaasnevate tegevuste eripära (Animal Assisted Activity)

Koer sekkumistes on hinnangutevaba, aktsepteerib inimest sellisena nagu ta on. Loom on võimeline leidma igas olukorras tasakaalu. Temalt saadav terapeutiline mõju tegevustes puudutab eri meelte kaudu teadvustamata protsesse. Näiteks koera viibimine

ruumis võib meis tekitada erinevaid emotsionaalseid tundeid. *Kriitiline antropomorfism*, mis peegeldab tagasi meie sarnasust loomaga, kuidas me teda näeme ning tajume. (Teesaar, Tali 2018)

Teadusuuringu keskus HABRI (*Human Animal Bond Research Institute*) on pühendunud teaduslike uuringute toetamisele ja tõendamisele. Keskus rahastab uurimisprojekte kuhu on kaasatud inimene ja loom selgitamaks välja nende vastastikust mõju. Uuringus osales autismispektri häirega laps kellega saadi head tulemused sotsiaalses käitumises. Laps tundis ennast turvaliselt olles kontaktis koeraga. (Human Animal Bond Research Institute 2016)

Hetkel kaasatakse Eestis koeri kolme erinevasse sekkumisse. Eesti Abi- ja Teraapiakoorte Ühing edendab koeri kaasavaid sekkumisi. Väärtustavad inimese ja looma vahelist sidet. Teevad rahvusvahelist koostööd, et Eestisse tuua selle ala teadmisi, oskusi, parimaid praktikaid ning osalevad teadusalases koostöös. Koeri kaasavad sekkumised jagunevad:

Looma kaasav külastus/ tegevus (*Animal Assisted Activity, AAA*) on läbi mõeldud, eesmärgipärane, mitteformaalne koeratiimi suhtlus kliendiga. Selleks, et koeratiimid saaksid läbi viia külastust, peavad nad olema läbinud sissejuhatava koolituse, ettevalmistuse, sobivushindamise ja testimise. Külastuskoeratiime võib kaasata haiglatesse, hooldekodudesse, kriisireageerimisprogrammidesse, kus tiimi eesmärk on trauma läbi elanud inimesele pakkuda lohutust, tuge. (Eesti Abi- ja Teraapiakoorte Ühing 2016)

Looma kaasav teraapia (*Animal Assisted Therapy, AAT*) on eesmärgipärane planeeritud ja struktureeritud terapeutiline tegevus. Seal osaleb teraapiakoeratiim ja tervishoiu- või haridustöötaja. Tegevusega seotud tulemusi mõõdetakse ja dokumenteeritakse. AAT juhib alati akadeemilise haridusega spetsialist, kellel on kehtiv litsents, kraad või sellega võrdse taseme omandanud terapeut. Teraapia toimub ettevalmistatud keskkonnas. Keskendub konkreetse inimese füüsilise, kognitiivsete käitumuslike või sotsio-emotsionaalsete võimete parandamiseks. (Eesti Abi- ja Teraapiakoorte Ühing 2016)

Looma kaasav õpe (*Animal Assisted Education or Animal Assisted Pedagogy, AAE*) on eesmärgipärane ja struktureeritud tegevus, mida korraldavad haridustöötajad. Inimene, kes sekkumist läbi viib peab tundma looma. Õppimine loomaga võib olla näiteks hariv külaskäik, mis õpetab vastutustundlikku lemmiklooma pidamist, motiveerida ja õpetada uusi oskusi. Tulemused keskenduvad akadeemilistele tulemustele, suhtlusoskuste ja

kognitiivsete võimete parandamisele. Õppija edusamme mõõdetakse ja dokumenteeritakse. Kaasav õpe loomaga tähendab Eestis praegu lugemiskoerte kasutamist. (Eesti Abi- ja Teraapiakoerte Ühing 2016) Lugemisel osaleb laps, koerajuht ja raamatukogus töötav inimene. Koera kaasamine võimaldab lapsel pingevabalt lugeda. Harjudes suudavad ka kinnisemad lapsed lõpuks koerale pai teha. Hetkel on väljaõppe saanud 29 lugemiskoeratiimi. (Eesti Abi- ja Teraapiakoerte Ühing 2016)

Käesoleva töö autor osales sissejuhataval koolitusel “Loomi kaasavad sekkumised”, seal anti ülevaade koera ettevalmistamisest sekkumises osalemiseks. Kirjeldati koera omadusi ja oskusi, mida tuleb läbida, et saada koeratiimiks. Autori huvi on seotud eelkõige lasteaias toimuvatele sekkumistele.

1.1.3 Looma kaasamine teraapia eesmärgil – kõneteraapia

Looma kaasava teraapia eesmärgiks on väärtustada looma ja inimese vahelist sidet. Hetkel kaasatakse loomi sotsiaal-, haridus-, tervisevaldkonnas, leides abivajajale sobiva süsteemi ja toe. Looma kaasav sekkumine on alati eesmärgipärane. Koos koeraga osaleb koerajuht sotsiaaltöötaja või terapeut. Logopeedid ja laste psühholoogid on väga tihedalt kokku puutunud lapse kõne arengu hindamisega. Tehtud on uuringuid Reynelli testi abil, mis on mõeldud 1 – 7aastaste laste ilmeka kõne uurimiseks ja arusaamiseks. Eestis kasutusel olev Mac Arthuri Suhtlemise Arengu Test (MacArthur Communicative Development Inventories, CDI) on suunatud kahele laste vanuse grupile, kus vanemad määravad ise lapse arengutaseme. Esimeses testis “Sõnad ja žestid” on vanuserühmaks 9-16 kuud, kus lapsevanem peab märkima lapse kõnest arusaamise. Teine test “Sõnad ja laused” on mõeldud 16-30 kuu vanustele lastele, kus vanem märgib lapse sõnad, mida ta kasutab. (Kikas 2008: 48)

Kõne korrigeerimiseks sobiks kaasata tegevustesse lugemiskoera. Turvaline ja rahulik õhkkond võimaldab lapse ja koera suhtlemist. Laps loeb rahulikult koerale. Selline suhtlus aitab parandada kõnet ja võimaldab edasiseks kõne korrigeerimiseks logopeediga. Uurimused on näidanud, lapse kõne omandamiseks on vaja lapsega pidevalt suhelda. (Kikas 2008: 51)

1.2 Koerte kaasamine teraapilisel eesmärgil

Paljud terapeutid arvavad, et looma kaasav teraapia annab lastele võimaluse parema keskkonnaga kohanemise. Loomad aitavad toime tulla emotsionaalsete häiretega.

(Alltschiller 2011: 10). Looma kaasamine erinevatesse teraapiatesse mõjub positiivselt protsess ise, võimaldades luua turvalise ja usaldust äratava sideme lapse ja terapeudi vahel. Loom selles kontekstis aitab saavutada kiirema ja positiivsema eesmärgi saavutamise, mis tekib füüsilise kontakti kaudu (näiteks laps silitab koera). Looma silitamisega tunneb laps ennast rõõmsama, rahulolevana ja pingevabamana. Palju suunatakse just programme lastele, sest nende omavaheline side loomaga on omamoodi erinev ja tugev. (Eesti Loodus- ja Loomateraapiakeskus 2017)

Rootsis Gothenburi Ülikoolis viidi läbi rahvusvaheline uuring, kus uuriti eelkooliealiste laste ja loomade vahelisi suhteid. Uuringu eesmärgiks oli teada saada, kas ja milline mõju on lemmikloomal koolieelsele lapsele. Uurimiseks kasutati sotsiaal-kultuurilist teooriat, mida on kasutanud oma ka Vögotski (1978) ja Säljö (2011). Antud uuringus osales 24 last, vanuses 4 – 5 aastat järelalusena leiti, et lemmiklooma aitab lastel tulla toime emotsioonidega. Võimaldas lapse enesetunde paranemist ning soovi õppida. Rahvusvahelised kooliuuringud on näidanud et, kui lapse elus on olemas kokkupuude loomaga, siis aitab see kaasa lapse kognitiivsele, emotsionaalsele ja moraalsele arengule. Loomaga koos õpitakse tundma kehakeelt, areneb empaatia, enesekindlus. Loom pakub ilma sõnadeta armastust ja turvalisust, ei naera ega kritiseeri. (Svensson 2014: 77-79)

1.2.1 Ajalooline ülevaade koerte kaasamisest teraapilistel eesmärkidel

Loomade ja inimeste sidet on peetud ajaloos väga pikalt teraapiliseks. Esimesed avastused loomast on tehtud 19. sajandil Põhja- Israelis, kus on leitud inimese skeleti jäänused, süles hoidmas kutsikat (Morrison 2007: 52). Inglismaal asuv psühhiaatriaigla York Retreat oli esimene, kus dokumenteeriti loomade kaasamist. 1867. aastal Saksamaal Betheli majas lubati epilepsiat põdevatel patsientidel hoolitseda ja suhelda lindudega, kassidega ja koertega. Hiljem lisandusid ka hobused ja taluloomad (Netting, Wilson, New 1987: 60). 1944. aastal ilmus ka esimene teadusartikkel “The Mental Hygiene of Owning a Dog”, kus sotsioloog James Bossadilt arutles looma ja inimese vahelise suhte üle (Morrison 2007: 52). 1940. aastal Ameerika Ühendriigis hakati kaasama loomi teraapilistesse katsetesse, hiljem lisandusid programmi ka koerad. Loomi kaasavaid teraapilisi uuringuid alustas psühholoog Boriss Levinson. (Netting, Wilson, New 1987: 60) Dr. Levinson selgitas oma aruandes 1961. aastal, koeraga kaasnevate sekkumiste mõju inimesele. Näitena tõi ta oma koer Jingsi ja tema teraapilised võimed. Mõned minutid koeraga olid viinud positiivse tulemuseni, sest

laps, üksi jäädes loomaga oli hakanud rääkima. Hiljem leidis ta, et endasse tõmbunud lapsed suhtlesid loomaga aktiivsemalt kui inimesega. (Alltschiller 2011: 3) Koera mõju inimese tervisele ja heaolule hakati uurima 1970. aastate lõpus. Alates 1977. aastast Pennsylvania Ülikooli uurimisrühm, mida juhivad psühhiaater Dr. Dean Katcher ja tema assistent Erika Friedmann viisid läbi uuringu lemmiklooma mõjust vererõhule. Järeldusena leiti, et patsientidel, kes suhtlesid loomadega, mõõdeti madalam vererõhk, kui neil, kes rääkisid inimestega või pereliikmetega. Aastal 1980 asutasid McCulloch Bustad ja Katcher Delta mittetulundusliku organisatsiooni, mis keskendub inimese ja looma vahelisele suhtele. Organisatsiooni eesmärk on edendada ja parandada looma abil inimese elukvaliteeti, suurendada teadlikkust loomade positiivsest mõjust tervisele. (Morrison 2007: 53)

1.2.2 Teraapiakoera kaasamise võimalused Eestis

Koera kaasamist on uuritud sotsiaalvaldkonnas, kus abivajajateks on puudega ja erivajadustega inimesed. Teraapiakoeraks sobivad kõik tõud. Koerte sobivuse hindamisega tegeleb Eesti Abi- ja Teraapiakoerte Ühing. Teraapiakoer peab olema rahulik, kuulekas, koostööle suunatud. Soov teha koerajuhiga tööd ennast väljendades ja kuulekaks jäädes. Koerajuhilt oodatakse väga suurt pingutust, ta peab oskama suhelda koeraga, juhtida tema energiat mänguks või siis aktiivseks tegevuseks. (Eesti Abi- ja Teraapiakoerte Ühing 2017) Looma hinnates tuleb jälgida kõik aspekte, mis on seotud koera tunnetusliku poolega (rutiinitaluvus, võõrad inimesed). Organisatsioonis viiakse läbi koeratiimide sobivushindamised ja koolitused. Eestis arendavad nad välja sotsiaal-, haridus- ja tervishoiuvaldkonda sobivaid koeratiime. Hetkel kaasatud sekkumistesse 81 koeratiimi. Koerajuhid märgivad kõik oma tegevused koeraga tabelisse, kus arvutatakse koera töötunnid ning inimeste arv kellega koer kaasamises kokku puutus. Koera väsimusega peaks lõpetama koheselt kaasamise ja võimaldama tal puhata. Näiteks kui teha kaasamist lasteaias, siis koer saab eraldi padjal puhata, seni kuni koerajuht ja pedagoog viivad läbi tegevust. Koera tuleb iga aasta korduvtestida, et olla kindel tema tervise korrasolekus, vältimaks kahju nii koerale kui ka lapsele. (Eesti Abi- ja Teraapiakoerte Ühing 2017) Koera kaasamine lasteaia keskkonda on loomale väga pingeline (erinevad lõhnad, tajud, hääled). Koerajuht peab tundma oma koera, et teda juhtida ja toetada. Sekkumises lasteaeda ja eelnevalt kokkulepitud, võib koerajuht paluda rühma vabastada lastest, et koer saaks rahulikult tutvuda ümbrusega. Kohaneda erinevate lõhnade ja tajudega. Rühma tulemisel, palutakse lastel istuda toolidele ümber

koera. Tutvumine koeraga näeb ette, et iga laps võib talle teha pai, kui koer tema juurest möödub. (Teesaar; Tali 2018) Koera kaasamine toimub lasteaias olenevalt tegevusest 30 – 35 minutit. Kindlasti jälgides koera, kui on näha väsimust, siis tuleb lõpetada. Järel tegevusena vormistatakse raport, kus analüüsitakse oma tegevust koerajuhuna, millised võiks olla järgnevad kohtumised ning mida teha teistmoodi. Koera kaasamisel on ka omad reeglid, mida ei tohi kuritarvitada. Koerajuht ei tohiks koera koormata rohkem kui mõned tunnid päevas, koos pikemate puhkepausidega, võimaldama talle liikumist värskes õhus. Hetkel Eestis on olemas esimesed terapeudid, kes on osalenud pilootprojektis, tänu millele on võimalus tulevikus spetsialiseeruda täiendkoolituste kaudu. Eestis ei ole hetkel ühtegi litsentseeritud terapeuti, psühholoogi, ega eripedagoogi, kellel oleks olemas koera kaasamise vajalik väljaõpe. (Teesaar; Tali 2018)

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA

2.1 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Bakalaureusetöö “Lastevanemate ja õpetajate hinnang koera kaasamise võimalusele ning vajalikkusele lapse kasvukeskkonna rikastajana” eesmärgiks on välja selgitada ja analüüsida lasteaiaõpetajate ja lastevanemate hinnanguid koera kaasamisele lasteaia kasvukeskkonna rikastajana. Kuidas mõjub loom lapse kasvukeskkonna rikastajana ning tugevdaks lapse arengulist edasiminekut, parandades käitumist ja psüühilisi võimeid.

Eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised uurimisküsimused:

- Kui teadlikud on lasteaiaõpetajad ja lapsevanemad koera kaasamise mõjust lapsele?
- Kuidas hindavad lasteaiaõpetajad võimalust kasutada lasteaias spetsiaalse ettevalmistusega koera eesmärgiga tugevdada sidet laste vahel rühmas ja vähendada probleemset käitumist?
- Milline kasu oleks koerast lapse füüsilise, kognitiivse, sotsiaalse ning emotsionaalse käitumise kujunemisel täiskasvanute hinnangul?

2.2 Uurimuse meetodika ja andmete kogumine

Uurimistöö läbiviimiseks on valitud kvalitatiivne uurimisstrateegia ja fenomenoloogiline uuring, kuna eesmärgiks on uurida ühe kogukonna erinevaid arusaamu käsitletava nähtuse kohta. Uuritavaks nähtuseks on koera kaasamine õppe- ja kasvatustegevusse lasteaias eesmärgiga toetada lapse arengut ja vähendada probleeme. Kvalitatiivsele uurimisviisile on omane vaatluse, intervjuu ja sõnalise suhtlemise kaudu andmete kogumine, kus keskendutakse tähendusele ja nende tõlgendusele. (Laherand 2008:15) Vaba suhtlus annab hea võimaluse oma mõtteid, hoiakuid ja arvamusi väljendada. Käeolevas uuringus kasutati andmete kogumiseks fookusgrupi intervjuud õpetajatega ja lastevanematega grupivestlust Facebookis.

Interneti grupivestluse vahendusel kogutud andmed aitavad mõista inimese kogemust, kelleni muul viisil ei jõutaks näiteks ajalised ressursid, suureneb andmete sotsiaalne ja kultuuriline mitmekesisus. Suhtluses läbi interneti saadakse parem ülevaade osaliste vaatenurkadest ja murekohtadest, kui kohtumisel silmast silma. (Laherand 2008: 263)

Andmete kogumiseks kasutati fookusgrupi intervjuud, mida peetakse tõhusaks kvalitatiivse andmete kogumise meetodiks, mis võimaldab kontrollida saadud andmete kvaliteeti (Laherand 2008: 220). Fookusgrupi intervjuuga saab koguda rühma arvamust, väljavaateid, hoiakuid, hirme seoses mingi probleemiga (Õunapuu 2014: 173). Vastajate omavaheline suhtlus aitab kompenseerida uurija puudujääke teema kohta kus vabas vestluses kujuneb loomulik keskkond arvamuste ja hinnangutega. Fookusgrupi intervjuu on tundlik küsitlusvorm, kus vastaja anonüümsus ja isikuandmed on konfidentsiaalsed, kuna eesmärgi saavutamiseks avatakse inimese mõtted ja väärtused. (Vihalemm 2014) Intervjuu analüüsimiseks kasutatakse helisalvestust, mis transkribeeritakse ja analüüsitakse kvalitatiivse uuringu tavapärase tehnika abil. (Laherand 2008: 219-222)

Lastevanematele mõeldud küsimused esitati kindla kava järgi ja vastajad vastasid kohe interneti vahendusel grupivestluses. Esmalt alustati üldisemate eelteadmisi väljaselgitavate küsimustega, mida antud sekkumise kohta teatakse. Järgnevalt konkreetsemad küsimused, mis puudutavad koera kaasamist lasteaeda, lähtudes enda lapse seisukohast.

2.3 Uuringu valimi kirjeldus ja moodustamine

Uurimistöö valimisse kaasati lasteaiaõpetajad ja lapsevanemad. Õpetajad valiti eesmärgipäraselt ühest lasteaiaast ja nende leidmiseks kasutati sihipärast valimit ning lastevanemate puhul mugavusvalimit ning isiklikke kontakte. Uurimusse kaasati ühe lasteaia õpetajad, kes ei ole kokku puutunud koera kaasamisega, kuid kellelt võis saada sisukaid arvamusi, hoiakud. Lapsevanemad valiti välja isiklikke kontakte silmas pidades läbi Facebooki konto ja tingimusel, et lapsevanemal on eelkooliealine laps.

Uurimistöö valimisse kaasatud õpetajate tööstaaz oli 3 – 30 aastat. Tähtis oli valimis kaasata nooremaid kui ka vanemaid pedagooge, et saada võimalikult palju erinevaid arvamusi, hoiakuid, kõhklusid. Fookusgrupi intervjuul osales seitse õpetajat, kellest kaks töötavad erivajaduste lastega. Lastevanemate grupivestluses osales seitse lapsevanemat. Uurimuses osalesid nii õpetajad kui ka lapsevanemad, kellel puudub kogemus koeri kaasavate sekkumistega. Uurimisküsimused eeldavad nii õpetajatega kui ka lastevanemate isiklikku arvamust, nägemust, vajalikkust ja kogemust.

Kvalitatiivse sisuanalüüsiga võib võrrelda teooriat ja fookusgrupi intervjuuga saadud tulemusi, arutledes, kuidas tulemused rikastavad vastavat valdkonda ning tehakse ettepanek praktilisteks rakendusteks ja edasisteks uurimusteks. Kvalitatiivse sisuanalüüsi kasutamisel keskendutakse keele kui kommunikatsiooni tunnusele, kus oluline on teksti sisu. (Laherand 2008: 290-292)

Fookusgrupi intervjuu salvestus transkribeeriti. Transkribeerimine on kõneleja kõne edasi andmine nii täpselt kui võimalik, isegi siis kui kõne ei vasta keelereeglitele (Laherand 2008: 280).

2.4 Uuringu läbiviimine ja andmeanalüüs

Uurimistöö raames viidi läbi 2018. aastal aprillis fookusgrupi intervjuu lasteaiaõpetajatega ja lastevanematega grupivestlus. Fookusgrupi intervjuu koosnes kuueteistkümnest avatud küsimusest (Lisa 1). Lastevanemate grupivestlus (Lisa 2) koosnes kolmeteistkümnest küsimusest. Fookusgrupi intervjuu kokkuleppimiseks saadeti lasteaia direktorile meil, milles paluti valida välja kuus õpetajat. Oma tulekust teatasin nädal ette. Fookusgrupi intervjuu toimus lasteaias 9.04.18 kus osales seitse õpetajat. Intervjuu kestis 90 minutit. Grupivestluses Facebookis osales seitse eelkoolialise lapsevanemat. Vestlus toimus interneti vahendusel 15.04.18 ja kestis 60 minutit.

Fookusgrupi intervjuu eeliseks on info saamine otse uuritavatelt, ilma, et juhitudaks määratud kategooriatest või teoreetilistest seisukohtadest. (Laherand 2008: 290-292) Fookusgrupi intervjuu käigus kogutud andmed transkribeeriti, tulemuseks saadi kuus A4 lehte transkriptsiooni. Andmete analüüsimiseks kasutati tavapäraselt ja suunatud sisuanalüüsi, sest uuritava teema kohta ei ole piisavalt teooriaid ja uurimisandmeid.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus püütakse keskenduda teksti peamistele seisukohtadele, olulistele tähendustele. Võtta arvesse ridade vahele peidetud ja kodeerida teksti autori vihjeid. Selgelt on välja toodud intervjuueeritavate seletused, tõlgendused. (Kalmus 2015) Andmete analüüsimisel lähtub uurija töö eesmärgist, püstitatud uurimisküsimustest ja lähtudes teooriast.

3. UURIMISTULEMUSED JA ARUTELU

Uurimistulemuste kirjeldamiseks ja aruteluks on aluseks võetud töö alguses püstitatud eesmärk ja uurimisküsimused. Uurimuse käigus saadud andmed on toodud välja ka näidetena tekstis, mis on autori hinnangul määrava tähtsusega uurimistöö tulemuste saamisel, analüüsimisel ning tõlgendamisel.

3.1 Analüüsi tulemused

Fookusgrupi intervjuu ja grupivestlusega kogutud andmete põhjal peavad nii lasteaiaõpetajad (Õ), kui ka lapsevanemad (L) looma tähtsust oma elus väga oluliseks. Kogutud andmetest selgub, et küsitletute side loomaga on positiivne ja toetudes eelkõige lemmiklooma pidamisele.

Fookusgrupi intervjuud ja grupivestlust alustas moderaator (töö autor) avatud küsimustega. Õpetajatel ja lastevanematel paluti rääkida enda kogemustest loomaga. Avaldada oma hinnanguid koera kaasamise kohta. Intervjueeritavate hinnangul peeti oluliseks looma olemasolu lapsepõlves ja selle tähtsust lapse edasisele arengule. Õpetajate ja lastevanemate seas oli nii positiivseid kui ka negatiivseid varasemaid kogemusi loomaga. Intervjueeritavad ei olnud kokku puutunud loomaga tehtavatest tegevustest, kuid olemas arvamus ja hinnang milline võiks olla see lasteaias.

...//Koer neliteist aastat, kassid, koerad maal, terve elu, lehmad, lambad, hobune, sead//...(Õ2)

...//..mis puutud loomadega, siis nii palju kui ma ennast mäletan olen koguaeg olnus seotud loomadega//.... (Õ3)

...//.. kodus olnud igasugused loomad kassid, koerad, sead lehmad, pullid ja omal on koer väike taks.//...(Õ6)

Kahele õpetajale oli koer täiesti vastunäidustatud, kuna lapsepõlves oli saadud trauma ning siiani hirm looma ees.

...//.. hetkel ei ole loomi ja ei taha ka endale aga lapsepõlves olid kõiksugu võimalikud kassid-koerad merisead, hamstrid, rotid, papagoid... kõik. Sellest võibolla sain trauma, enam endale ei taha.//...(Õ3)

Kõik uuringus osalenud lapsevanemad leiavad, et loom, kas koer või mõni muu koduloom oleks pere ja lapse seisukohast väga oluline. Arvamus, kus looma olemasolul saavad lapsed parema tervise, läbi liikumise ja värske õhu. Samuti võimaldab loom lapsel kodustes tingimustes õpetada hoolitsemist, kohusetunnet ja hoolivust.

//.. kodus on mul 5aastane retriiver. Suhe on meil sõbralik. Kui kurvem meel siis räägid mure ära ta kuulab ja ei vasta. Toob õnnetuse ja rahu..... kuna koer võib olla ennast üksikult tundvate lapsele abi, sõber, rahustav ja rõõmu toov.//...(L7)

//.. Meil on kodus kaks jahikoerad ning 6 pulli poissi. Kogu aeg toimetame nendega terve perega. Pulludest teeme muidugi vorsti aga see eluseadus ja poisid õpivad kogu aeg midagi uut...//(L2)

// Kodus küülik, aga meeldivad väga kõik loomad...//(L3)

// Meeldivad loomad, koer kodus...//(L6)

Õpetajate ja lastevanemate arvamus looma kaasamise kohta oli positiivne, kuna kõigil lastevanematel ja õpetajatel on kodulooma pidamisega head kogemused. Koera kaasamist lapse arengukeskkonda pidasid õpetajad õppe- ja kasvatustöö seisukohast heaks võimaluseks ning lapse arengu toetajaks.

//... arvan, et see võiks olla pärsi põnev ettevõtmine kaasata koeri või noh üldse loomi...//(Õ3)

// Olen ka kuulnud, et lugemiskoeri kaasatakse, kas praegu raamatukogus vist tihti, see võiks ka pärsis põnev olla lasteaias, koer toetamas õppetegevust...//(Õ4)

//Ka ise õppinud Tallinna ülikoolis bakalaureuse teen ja siis ka selle raames kuulsin seal teraapia koertest aga muidu ka ma arvan ka, et võib-olla isegi tuleks või võiks proovida kaasata erivajaduse lastega...//(Õ6)

Vanemate arvamus looma olemasolust ja kaasamisest õppetegevusse peeti samuti oluliseks võimaluseks lapse arengu toetajana kuna tekitab lapses turvatunde, võimaldab olla hoolivam ja motiveeritum. Positiivse poolena toodi välja veel lapse püsivust loomaga suhtlemisel. Loom tekitab turvatunde, võimalusel saab pai teha ja lihtsalt koos olla.

//...kuidagi rahustavad ja arendavad...//(L1)

//Väga soovin! Laps oleks püsivam, hoolivam, õpiks väga palju loomade kohta ning rahustab, maandab last...//(L2)

//Jah soovin, kuna see meeldib lapsele ja mõjub talle positiivselt. Ta jutustas mulle terve õhtu koerast, ja see talle väga kasulik. Lisaks kaotab hirmu koertw suhtes, vanasti oli lapsel väga tugev hirm koerte suhtes, millest oleme tasapisi just koerte abil lahti saanud...//(L3)

3.1.1 Lasteaiaõpetajate ja lapsevanemate teadlikkus koera kaasamise mõjust lapsele

Looma kaasamisega võimaldame lapsele saada positiivset energiat, mis sobitub tema psühholoogilise ja füsioloogilise tervisega. Looma käsitletakse kui inimese sotsiaalset toetajat, kellega kokkupuutes, langeb südamelöögisagedus ja üldine kortisoolitase. Intervjuueeritavatel puudus teadmine koeraga kaasavatest sekkumistest ja sellepärast õpetajate hinnang ja vajalikkus tekitas erinevaid emotsioone. Kindel seisukoht oli õpetajatel, et lihtsalt koer ei anna mingit mõju lapsele. Uuritavate poolt oli koera kaasamisega lasteaeda kahtlevaid arvamusi, hinnangud. Õpetajate vahel tekkis ka arutlus, kas ja miks üldse koera kaasata lasteaeda. Huvi pakkus teadmine, et selline võimalus on olemas, soov katsetada oli kõigil.

// ...ma ei saa aru, mis eesmärgi koer peaks lasteaeda tulema. Kui ma seda ei tea, siis on rakse seisukohta võtta//(Õ1)

//... Mina...minu seisukoht on ..ega see koer iseenesest ei aita ju mitte kedagi...aitab ikkagi see inimene...kes selle koeraga....või olen mina täiest valel arusaamal...mina ka ei saa nagu iseenesest sellest mõttest aru...//(Õ7)

//... laps muutuks julgemaks, enesekindlamaks,.... julgus koera silitada, paitada. Ma ei leia praegu õiget sõna sellele...No see turvatunne...//(Õ6)

// Proovimise mõttes, tahaks nagu ise ka näha reaalselt näha kuidas see toimib, aga ka mitte tihti no ma ei tea kord kuus või sedasi..Tegelt tahaks küll reaalselt näha// (Õ5)

Lastevanemate teadlikkus põhineb samuti nende isiklikul kogemusel, lähtudes enda lapse ja pere seisukohast. Koeralt saadavat mõju väljendati väga erinevalt, näiteks lapse kiindumine, enesekindluse saamine, rahunemine. Silitamisega suudavad lapsed rahustada ja maandada suhtlemisega seotud pingeid. Väga oluliseks peeti ka looma eest hoolitsemist kodustes tingimustes, näiteks vaba suhtlemine loomaga ja oma mure rääkimine. Kiiresti arenevas ühiskonnas, kus vanematel on palju kohustusi, võivad jääda lapsed tahaplaanile ja lemmiklooma olemasolu saaks parandada lapse enesetunnet. Koer annab võimaluse lapse kohusetunde arendamises ja kurbuse leevendamises. Lisati veel, et lihtsalt koos koeraga aega veetes, võiks areneda lapse kõne, kuna toimub pidev suhtlemine, näiteks koerale ettelugemisel, temaga rääkimine, mure kurtmine.

//... kiindumine...Teisega arvestamine ja hoolimine...Raske vastata aga koerad kuidagi maandavad ja rahustavad..//(L5)

//Aitab enesekindlust saada, suhtlemist, aitab tal toime tulla keskkonnaga kus ta on. Leida endas julgust ning psüühiliselt//(L7)

//... Rahustamine, hoolimine, mõistmine, kiindumime.... julgust ka, enesekindlust..//L(3)

//... Hirmu vähendada. Kõnelemist ehk arendada...//(L1)

//... Koer rahustab lapsi, aitaks sama moodi püsivust õpetada. Näiteks jälle ette lugemisel//(L2)

//... Tänulikkus ja ustavus..//(L6)

// Koer hoiab tagasi ning õpetab teistega arvestama...just lasteaia keskkonnas...//(L2)

Lapsevanemad ja õpetajad olid ühel seisukohal, et koera võiks kaasata erivajadusega lapsele. Eriti sobiks koera kaasata autistile, hüperaktiivsele, vaimse ja psüühilise probleemidega lapsele. Kogutud andmetest selgusid, et just erinevate erivajadustega lastele oleksid kaasnevad sekkumised eriti oodatud. Intervjueeritavate mõlemad seisukohad ühtisid ka sellega, et tegelikult kõigile lastele sobiks loomaga kaasnevad sekkumised. Kindlasti peaks olema koeral lasteaias kindel eesmärk, mida kaasamisega tahetakse saavutada.

//...Erivajadustega lastele. Vaimsete, psüühiliste probleemide korral. Autism, hüppeaktiivsus...//(L7)

//Puuetega lapsele. Aktiivsele lapsele..//(L1).

//Väga rahutule ja püsimatule//(L1)

//Autist, koer aitab rahustada//(L5)

//Arglikule, käitumis probleemidega, kõnehäiretega, üldiselt mõjuks kõigile hästi//(L3)

//Ikka lasteaias, sest näiteks kui kooli tulevad- annab seda 45 min seal istuda! Koer õpetaks siis juba lasteaias rahulikult istuma ja kuulama...//(2)

Uuritavate hinnang koera kaasavate sekkumiste sageduse kohta toodi lastevanemate ja õpetajate poolt väga erinevaid arvamusi. Lapsevanema hinnang koeralt saadavast sekkumisest mõjust piisaks korra nädalast. Pidevalt võiks lasteaias loodusnurgas elada püüasukad näiteks linnud, teod, ämblikud, kalad isegi maod.

//Linnud, närilised, kalad//(L6)

//Kalad//(L5)

//Ma arvan, et kui siis kalad- õpetajatel niigi väga palju tööd. Kuigi need prussakad, teod jne on ka mõistlikud loomad//(L2)

//Maod ja ämblikud//(L4)

//Kui siis tõesti kalad aga ka nad vajavad hoolitsust ja siis tekib küsimus kes puhastab jne ja lisaks maksumus... Ei loomal peab olema üks kindel peremees ja oma kodu. Pidev lasteaias elamine tundub mulle loomapiinamisena//(L3)

//ei, kuna loomas vajavad hoolitsust ja see nõuab palju aega. Samuti ei tunne mingi osa lapsi huvi loomade pidamise hoolitsuse ees.//(L7)

Lapsevanemal ja õpetajal on lapse isiksuse kujunemisel erinevad ülesanded, mis täiendavad üksteist ja annavad olulise väärtuse lapse arengu kujunemisel. Lapsevanemate ja õpetajate hinnang erineb püüasukate suhtes. Looma seisukohast leidsid õpetajad, et see ei oleks hea, kuna tekib vajadus eraldi palgata lisatööjõudu, kes hoolitseks loomade eest kui lasteaias kinni oleks. Õpetajate hinnang lasteaias loodusnurga püüasukate paigutamise kohta oli erinevaid hinnanguid.

//...M amõtel et ikkagi looma ei saa võtta kui asja, sa pead ikka täielikult pühenduma talle, talle looma võimalikult head tingimused, sest tema on sjuellises sund situatsioonis. Kui ikka võtta loom sundsituatsiooni, siis mina ei näe et lasteaias võimalik oleks.//(Õ1)

//... Mina leian, et kui ruumi puudust poleks ja oleks ruumi siis miks mitte ei võiks olla. Sest nagu ma juba ütlesin ka mina näiteks lapsepõlvest peale loomadega üles kasvanud ja hetkel on ka praegu siis ma näen tegelikult, kuidas minu lapsed tegelevad loomadega ja mis mitte. See on nagu õpetus, kuidas looma eest hoolitseda. Just ei pea need jänesed olema ja miks mitte kalad olla. Et sa teed nagu selle nagu kellegi kohustusega see nagu koos rühmaga koos lastega, et näiteks kooli minejate rühmas, kui oleks ruumi.//(Õ3)

//Ma näen ka et meie lasteaias seda võimalust tõesti ei ole, peab oma inimene, siis kes pidevalt temaga tegeleda, ruum peaks olema kuskil, kus siis koera saab. Aga miks mitte, kui seda tõesti nagu teenusena pakub linnavalitsus näiteks lasteaiadadele. Et siis ongi nagu üks inimene, kes temaga tegeleb, ongi nii-öelda teenusepakkuja, et inimene käib lasteaiades antakse aga võimalus siis nii-öelda broneerida endale.//(Õ4)

//...Nõustun ka õpetaja 3, et ka et kui oleks kõik tingimused olemas, võiks ikkagi olla, Kilpkonnad kõik iganes, mis olen näinud Et lapsel tekiks see et peab ta tahab endale õndselt lemmiklooma,Lapsed õpiksid loome eest hoolitsema, käid ja vaatad ju äge ju.//(Õ5)

//Ma saan aru, et noh, ma mõtlen õpetaja 5 juttu ja õpetaja 3 juttu, teoorias on kõik tore. Kakskümmend last rühmas, kõik hoolitsevad, eks ju...üks päev tahan, hoolitsen teine päev hoolitseb teine, siis minul ei ole kohustust ja kui te ütlete, et see kasvatab lapses seda, noh, oskust edaspidi oma seda lemmiklooma eest hoolitseb ma natuke kahtlen.//(Õ6)

//Aga mina ei nõustu. Mina leian, et kui ruumi puudust poleks ja oleks ruumi siis miks mitte ei võiks olla. Sest nagu ma juba ütlesin ka mina näiteks lapsepõlvest peale loomadega üles kasvanud ja hetkel on ka praegu siis ma näen tegelikult, kuidas minu lapsed tegelevad loomadega ja mis mitte. See on nagu õpetus, kuidas looma eest hoolitseda. Just ei pea need

jänesed olema ja miks mitte kalad olla. Et sa teed nagu selle nagu kellegi kohustusega see nagu koos rühmaga koos lastega, et näiteks kooli minejate rühmas, kui oleks ruumi// (Õ3)

Koera kaasamist ja temalt saadavat mõju kirjeldasid uuritavad kui positiivset kogemust elusolendiga, kes oleks väga oluline arengu toetaja. Uudne ja põnev võimalus paneks lapse proovile nii emotsionaalses, kui ka sotsiaalses suhtlemises. Mõjuna avalduks keskkonna tingimustega harjumine, mitteverbaalse suhtelise võimalused kasutades lihtsaid võtteid, nagu koerale otsa vaatamine, tema silitamine. Silitamisega areneb nii üldmootorika kui ka peenmootorika. Näiteks kahe käega silitamine, silma ja käe koostöö.

3.1.2 Lasteiaõpetajate ja lapsevanemate arvamus võimalusest kasutada lasteaias spetsiaalse ettevalmistusega koera lapse arengu toetajana

Koera kaasamiseks on palju erinevaid sekkumisi, lähtuvalt eesmärgist. Looma kaasamine loob hinnangutevaba ja tolerantse õhkkonna. Koer toetaks nii vanemate kui ka õpetajate hinnangul õppe- ja kasvatustööd. Õpetajate seisukohalt aiaks looma kaasamine muuta last enesekindlamaks, kuid kindlasti peaks laps olema koera usku, mitte kartma. Hinnanguid kaasamise kohta oli ka erinevaid.

//Mnjah... Mina isiklikult välistaks absoluutsetsellise asja// (Õ1)

//Mina küll, kui oleks sellised väiksed grupid, mingi 6 või 7 last, siis küll, aga kui lapsi on palju niinagu meil tava rühmas, siis küll vist i kujuta hästi ette...// (Õ3)

//Pean nõustuma sellega, et kui on vähem lapsi, siis teda saaks tuua ehk rühma, sest muidu nad lendavad kõik karjaga sinna peale. Me oleme toonud, lasknud lastel tuua loomi rühma, eelmine aasta väga tihedalt tõid kasse, hamstreid ja et siis looma jaoks oli see siis päris väsitav, see et kari lapse lendavad peale neile. M arvan jah, et väiksemad rühmad võibolla isegi see loom harjuks või noh suudaks olla siin keskkonnas...// (Õ4)

Õpetajad leidsid võimalusi, kuidas loom mõjub lapsele: ta mõjutab tema käitumist suhtlemisel eakaaslastega; koer toetaks lapsi, kes ei julge suhelda, on kinnise loomuga ning arglikumad.

// No koer võib aidata arglikuma lapsi, kes nagu ei julge või kes ei julge võibolla tava tegevuses ja leiab selle koeraga kontakti mmhm...äkki siis on ta ka tegevuses, palju aktiivsem ja võibolla siis ka neid kärsitumaid või lapsi, või kes siis on suudab maha rahustada, kui õpetaja räägib, et noh looma juures tuleks olla rahulik ja temaga rahulikult, ega see laps suudab ka siis ennast koera nii õelda huvides maha rahustada...// (Õ4)

//.. Ma arvan ka et käitumisprobleemiga. Ma olen olnud tugiisik ja siis nagu täitsa rahustas nagu lapse maha, neil oligi selle tarbeks koer võetud...// (Õ5)

Samuti tõid lapsevanemad välja ka oma nägemuse, kuidas tugevdada sidet rühmas laste vahel ning vähendada probleemset käitumist, kaasates koera tolerantset olekut. Nad leidsid, et koer rühmas tasakaalustaks rahutuid lapsi, õpetaks hoolima üksteise eest. Väga hästi mõjuks lastele kellel on ees kooli minemine, näiteks see annab võimaluse harjutada rahulikumalt kuulmist ja vaikselt istumist.

// ...Koer õpetaks siis juba lasteaias rahulikult istuma ja kuulama. Et loom on ka elusolend ja tahab hoolitsust ning ka tähelepanu..... Koer hoiab tagasi ning õpetab teistega arvestama.....Just lasteaias keskkonnas//(L2)

Looma kaasamine võimaldab saavutada lapsega individuaalkontakti, läbi mängulise tegevuse. Laps tajub, läbi tunnustuse ja kiituse tõuseb ka enesehinnang. Palju probleeme põhjustab just lapse madal enesehinnang, mis võib olla põhjustatud pere ja sotsiaalse suhtluse puudumisest. Koera kaasamine oleks hea lahendus vähendamaks neid probleeme lasteaias. Vanemad soovisid oma lapsele rohkem koeraga külastusi, kui õpetajad. Lasteaiaõpetajad arvasid, et koera oleks tore kaasata, kuid mitte väga tihti. Koera kaasamine sekkumistesse on looma jaoks väga pingeline.

//... Mul tuli vahepeal hea mõte, et võiks olla valvekoer, kes oleks õuepeal, värava juures valavaks, vaatab, et lapsed ei läheks ula peale, käib ja sebib ringi ja kes on kurb sellele läheb juurde ja teeb natuke asja ja, mõnda võibolla jookseb ja teeb vallatust ja selline sõbralik.. Aga tema peaks siis olema iga päevaselt kohal, võõraid ligi lase, oleks tore, siis oleks koer omas elemendis, ei nõuta temalt lugemist ega kirjutamist...ta saab olla koer, ta saab olla sõber..//(Õ1).

//... et kas just lasteaed on see koht aga, mulle väga meeldib, kui need koerad käivad seal haiglates käivad ja lugemas.... lugemiskoera ..raamatukogu..//(Õ3)

//... arvulist poolt ei oska öelda, kuid mitte väga tihti, kui see koer tuleb siis ühte tupp ja siin on kaksikümmend last, kes kõik käituvad loomadega erinevalt..//(Õ4)

...//... ka mitte tihti no ma ei tea kord kuus või sedasi//(Õ5)

Lapsevanema roll on pakkuda lapsele võimalust saada kvaliteetne haridus ja sellega näeksid nad koera kaasamist, positiivsest mõju erinevatele lapsele lasteaias. Koos koeraga saaks lasteaias teha ühistegevusi, mis liidaks lapsi ja vähendaks probleemset käitumist. Näiteks hinnati koos loomaga lugemist, erinevaid kuulekus- ja liikumismänge õues.

// Väga rahutule ja püsimatule. Koer hoiab tagasi ning õpetab teistega arvestama just lasteaias keskkonnas// (L7)

//.. Koos loevad, kuulavad, teevad õues harjutusi kuulekust, räägitakse üldisest elust ja koertest,jne..//(L3)

Lasteaiaõpetajad ja lapsevanemad näevad ka väiksemaid probleeme koera kaasamisega eelkõige allergiat ja hirmu. Lastevanematele tundus ohullikana lapse hirm looma, koera ees ja erinevad allergia võimalused. Negatiivsena tõid lapsevanemad välja veel laste liiget ärevust, huvi puudumist, eelnevat negatiivset isiklikku kogemust. Paljud õpetajad tundsid ka muret koera närvikava pärast ja ettearvamatuses põhjustatud ründamisest.

//... mina mõtlen koera seisukohast, et tema närvikava ja see... hingeelu võib täiesti sassi minna, kui kari lapsi.No oleneb ju jälle lapsest mõnele ta ikkagi võiks sobida aga siis on pigem see, et pere võtab endale looma, kus laps hoiab ja ta ongi ühele lapsele see teraapia..//(Õ2)

//... sõbrunevad väga kähku loomadega.....aga jah ma mõtlen ka pigem koerale, kuidas see koera mõjutab,.... kõik oleneb koerast. Lastele kindlasti tore..//(Õ4).

//Koer võib tunduda hirmutavalt ja laps hakkab kartma//(L6)

//Kui ei meeldi koerad, eelnev negatiivne kogemus//(L2)

//Allergia ja hirm//(L5)

Õpetajate poolt negatiivse ohuallikana toodi välja teadmatuses tingituna: koera kombat, loom äkki ei ole sanitaarne. Koer tekitab sellise valves oleku tunde, temale peaks lisatõjõudu tagama kui ka lastele turvalisuse. Esile toodi ka koera ettearvamatut käitumist, võib ehmatada lapsi, põhjustada eluaegse trauma ja hirmu. Lapse hirm on looma ees nii suur, et ei suuda teha koostööd kaasavates sekkumistes.

3.1.3 Koera kaasamise kasu lapse füüsilise, kognitiivse, sotsiaalse ning emotsionaalse käitumise kujunemisel täiskasvanute hinnangul

Koera kaasamist psühhosotsiaalsete oskuste kujundamisel toodi välja nii õpetajate, kui ka lastevanemate seisukohad. Hinnangud toetavad lapsel enesekindluse saamist, julgust, tänulikkust, mõistmist. Loom aitab kaasa kiindumissuhte tekkimisele. Lapsevanemate nägemus koeraga tehtavatest tegevustest oleks läbi liikumise. Looma kaasates saaks viia läbi erinevaid liikumismänge. Liikumistegevusi hindasid ka õpetajad positiivseks näiteks koos koera ja pallimänguga areneks erinevad üldmootorika oskused. Käefunktsioonid ja liigutused areneksid näiteks koerale palli viskamisega. Erinevate pallimängudega, veeretamine, püüdmine, õhku viskamine.

//.. liikumis mängud, suhtlemist mäng_laps saab rääkida nt miks tal paha tuju on koerale ja õpetaja üritab samal ajal temaga suhelda. Rääkida koertest ja koerte lemmik tegevustest nt koerale meeldib palli püüda ja laps viskab ja koer toob//(L7)

//..., viid talle kolm palli, sama kunstiga, liikumisega..//(Õ4)

//Mina pigem arvan, et kui siis liikumis tegevusse, saaks nagu kaasata..//(Õ3)

//Liikumise mängud(pall, jooks,jne) koer oskab kuulata ning aitab lapsel suhtlemisele kaasa, loodusega seotud teemad, kus saab koera kasutada//(L7)

//Silmaringi laiendamine//(L2)

//Värskes õhus viibimine ja looma eest hoolitsemise õpetus..//(L2)

Kasu mida loom võimaldaks lapse kognitiivse arengu toetajana oleks erinevate meelte arendamine. Laps näeb ja kuuleb koeraga tehtavaid tegevusi. Tänu sellele areneks lapse koostöövõime eakaaslaste ja õpetajaga, väheneks käitumisega kaasnevad probleemid. Õpetajate hinnangul oleks koer psühhosotsiaalsete oskuste kujundamisel lastele motivatsioonipaketiks. Kognitiivsete võimete arendamiseks ja parandamiseks piisaks koeraga koos tehtavatest mängudest, see arendaks lapse tähelepanu, samuti liikumismängude, keel ja kõnes mälu arendamist.

//Et laps muutuks julgemaks, enesekindlamaks,.... julgus koera silitada, paitada..... No see turvatunne//(Õ6)

...//..peaks ta neid ATH lapsi maha rahustama, aga see...//(Õ2)

// Motivatsiooni paketina lastele, et mingil moel et sa teed selle ära, siis võid selle koeraga veeta, pai teha//(Õ2)

Samuti selgitasid õpetajad, kuidas saaks koer aidata kaasa rühmas läbiviidavale õppetööle, parandades mälu ja mõtlemist. Näiteks tõi üks õpetaja valdkonna kus matemaatikas saaksid viia koeral nii palju palle, kui vaja, loendad ja jätab meelde. Olulisemaks peeti ka koera hinnangutevaba suhtlemist.

//..Ma arvan, et seda koera saaks kaasata ja võibolla ka igasse tegevusse kui võtan keel ja kõne, siis lapsed saavad talle ette lugeda, seal on kindlasti õpetaja eeltöö ka tähtedega saab kasutada, siis õpetaja peab märku andma selle koerale kas ta siis midagi teeb võija ma arvan ka et teistes tegevustes saaks, matemaatikas viid koerale nii palju asju siis kui numbri järgi loendad//(Õ4)

//.. Noh kui nimetada seda lemmiklooma teema eks ju, koduloom koer, aga muidu ei tea, siis nagu eelnev rääkis, et ta peaks olema välja treenitud, et ta reageeriks mingitele nende asjadele, tava koer kui sa võtad oma kodust tavakoera kaasa siis see tema seda ei tee ju, ma ei tea ei oska öelda...ettevalmistatud koer..//(Õ6)

// Mina pigem arvan, et kui siis liikumis tegevusse, saaks nagu kaasata..//(Õ3)

Intervjuul kogutud andmetest, arvasid õpetajad ja lapsevanemad samuti, et lähtudes lapse kognitiivse, füüsilise ja sotsiaalse arenguetappidest, võiks looma kaasata lasteaias lapse vanusest olenemata. Kuid kindlasti peaks laps looma mitte kartma ja tundma tema vastu huvi.

//... Kui on otsustatud koer kaasata, siis täiendaks seda protsenti algusest peale, kõik vanused, kõik tegevused..//(Õ1)

...//Siis kui laps teadvustab mis, kes see koer on, mitte ei lähe see kahe aastane sikutab ainult kõrvast, nii tore karvane elukas, hammustab, et nii pehme mõnus, et siis kui ta teab et ta on elusolend ja kes ta siukene on..//(Õ2)

//.. mina arvan sama moodi, et kuskil 5eluaastast, et noorematega kindlasti mitte..//(Õ3)

//...ma arvan ka seal koolieelikute vanus 5-7 kui nad juba teavad kui koer rühmas on kuidas temaga käituda. Et õpetaja saab lapsele enne rääkida kes kardab siis..//(Õ4)

//...pigem kuskil seitse, nad on rohkem pädevamad koeraga toimetulekuks..//(Õ5)

//No selline vanus kui lapse ei karda looma, aga see on laste puhul erinev..//(Õ6)

//...arvan alates 3 aastaselt. Nii nad õpiks loomaga suhtlema..//(L1)

Lastevanemate hinnangul võiks koera hakata kaasama lasteaeda alates kolme aastaselt.

Lapsel peab olema tahtmine tutvuda loomaga.

...//3-7 arvan et kolmeselt on lapsel suurem huvi koera vastu. Mida noorem seda raskem võib olla koera kaasamine ja ka lapse huvi. Ühele lapsele huvitav teisele mitte..//(7)

//4 aastaselt alates enne lapsed ei suud võibolla veel piisavalt mõista kuidas koeraga suhelda tuleks..//(L3)

//Vanem rühm, lastele ja koertele ohutum..//(L6)

//...alates neljandast eluaastast..... Kuna sõimerühma lapsed ju pisikesed, ettearvatud...//(L4)

//Meil maal on siin kaks rühma: 2-5 ja 5-7, ma mõtlen, et mõlemad rühmad oleksid ok..//(L2)

//Ma arvan, et 3-4 aastastele, kes juba natuke asjalikumad..//(L5)

Lapsevanemate arvamus koera kaasamise mõjust lapse füüsilise, kognitiivse ja sotsiaalse arenemisele toetaks koera kaasamine rühma väga palju. Toodi näiteid, kui

:23) on kirjeldanud lapsepõlves saadud meenutust, traumad seostatakse kui pelgalt meenuvat mälu pilti vanemate jutu, fotode põhjal. Autori hinnangul ei kujuta looma kaasavad sekkumised mingit ohtu, kuna loom on saanud vastava väljaõppe ja temaga koos on koerajuht. Lapsevanemad arvasid koera kaasamises mõjust lapsele positiivselt tuues välja lapse toimetuleku lasteaia keskkonnaga. Näiteks julgus suhelda eakaaslastega rühmas, hoolimist ja mõistmist üksteise suhtes, hirmu vähenemist looma ees. Lastevanemate hinnangul oleks mõju pigem positiivne kui negatiivne. Negatiivsena toodi välja loomakartust ja erinevaid allergiavorme. Lapsevanemate nägemus koeralt saadavast mõjust selgitati ka näiteks lapse arusaam loomast, kui elusolendist, kes vajab nii hoolitsust, tähelepanu ja püsivust. Võimaldab omakorda lapsel näha ja õppida näiteks kooli minekul samuti rahulikult istuma ja kuulama.

Õpetajad ja lapsevanemad hindavad looma kaasamist laste oluliseks omavaheliste suhete tugevdamiseks ja käitumisprobleemide vähendamiseks. Koer rühmas muudab lapse enesekindlamaks ja võimaldab hinnangutevaba suhtlemist. Looma kaasamist laste omavaheliste suhete tugevdamiseks ja käitumisprobleemide vähendamiseks hindasid uuritavad positiivselt. Jõuti järeldusele, et koostöös koeratiimiga võimaldatakse lapsel arendada erinevaid meeli. Võimaldades läbi mänguliste tegevuste saada eduelamus ja positiivne kogemus elusolendiga. Liikumisega seotud tegevusi pakkusid välja nii lapsevanemad ja õpetajad. Liikumismängud, kus toimub suhtlemine, liikumine arendab last nii emotsionaalselt kui ka füüsiliselt. Näiteks läbi liikumise koos kaaslasega palli püüdes ja koerale visates tugevneb laste omavaheline suhtlemine. Lapsel tekib motivatsioon ühistegevusteks. Kristiina Nugin ja Tiina Õun (2017: 235) on niisamuti seisukohal, et õpetaja lähtub lapse oskuste kujundamisel looduslikust kui ka tehiskeskkonnast. Rääkides elusolenditest ja eluks vajaminevast. Näitena looma eest hoolitsemine ja selle õpetus. Taimi Laasik, Mari- Epp Täht ja Liana Varava (2009: 23) on samuti seisukohal, et mäng on lapse võimalus sotsiaalseks suhtlemiseks, arvestades kaaslaste soove. Toimuvad erinevad mängud, kus vesteldakse, toimuvad arutelud, lavastused. Palju võimalusi on selleks õues seostades seda looduse ja elusolendiga, rakendada õuesõppe metoodikaga. Lastevanemate ja õpetajate teadlikkus kaasata ettevalmistusega koera oli piiratud leiti, et koer üksinda ei suuda lapse ja õpetaja vahel tekitada mitte mingit sidet. Kaasates looma koos koeratiimiga suudaksid nad aga anda olulist lisaväärtust õppe- ja kasvatustegevusse parandades lapse enesetunnet ning võimaldada soovi õppida. (Svensson 2014: 77-79) Lastevanemate arvamus looma olemasolust andis mõista, et koer parandaks ka pere omavahelisi suhteid, liidaks ühte pere ja olemas olevad pere väärtused. Millan Cesar (2012: 112) kirjeldab oma raamatus

käitumisteadlase Patricia B. McConnelli seisukohta, kus koera silitamisega kaasneb positiivne mõju. Tänu sellele alaneb pulsisagedus ja vererõhk, see omakorda vabastab ajus olevad kemikaalid ning tunneme ennast rahulikumana. Inimese ja looma koostoime füsioloogilist mõõdet näidatakse positiivsest küljest. Oksütotsiini suurenemine ja kortisoolitaseme, vererõhu vähenemine viitavad stressi ja ärevuse vähendamisele. Sellega seoses võivad loomad psühhosotsiaalse stressi mõjul parandada inimese heaolu. (Brelsford 2017) Probleemse käitumise põhjus võib olla lapse madal enesehinnang. Lastevanemate arvamusel saaks looma rikastada lasteaias keskkonda läbi positiivse ja rõõmsa oleku. Võimaldada enesekindlust ja üksteisega arvestamist. Suhtlemisel toodi välja näiteks lapsel, kellel on kurb tuju saab rääkida koeraga ning õpetaja üritab samal ajal suhelda lapsega. Rääkides koertest ja koerte lemmik tegevustest. Pakkuda lapsele erinevaid palli püüdmise võimalusi näiteks laps viskab ja koer toob. Hinnangutevaba suhtlemine koera poolt muudab lapse enesekindlamaks ja koostöös koeratiimiga võimaldatakse lapsel arendada erinevaid meeli. Mängulise tegevusega saadakse eduelamus ja positiivne kogemus elusolendiga. Paraneb käitumine ja tekib motivatsioon ühistegevusteks.

Koera kaasamist lapse füüsilise, kognitiivse, sotsiaalse ning emotsionaalse käitumise kujundamisel peeti samuti väga heaks. Loom õppetegevuses on hetkel õpetajatele kui ka lapsevanematele tundmatu, kuid huvipakkuv. Kognitiivse oskuse kujundamisel nägid õpetajad mälu ja mõtlemise arenemist. Kognitiivsete võimete arendamiseks ja parandamiseks piisaks koeraga koos tehtavatest mängudest. Tänu sellele arendaks lapse tähelepanu, näiteks jälgib koera liikumist. Logopeed Ülle Kuusik (2007: 18) kirjeldab kognitiivse arengu kujunemist kui lapse tähelepanu, mälu, taju ja mõtlemise arendamist. Hindab oluliseks spetsiaalselt tähelepanu treenimiseks sobivaid mängu, kus on tegemist liigutuste ja ruumis liikuva eseme jälgimisega. Lapse mõtlemise arendamiseks sobivad eakohased mõtlemisoperatsioonid nagu rühmitamine, võrdlemine. Selliseid kognitiivseid arendamise võimalusi töid intervjuus esile ka õpetajad. Samuti saab loom osaleda lasteaias läbi füüsilise tegevuse näiteks mängides liikumismänge. Eesti Loodus ja Loomateraapiakeskus (2017) on samal seisukohal, et loom tegevustes vähendab agressiivset käitumist ning arendab tolerantset suhtumist. Paraneb lapse mälu, keskendumine ja mõtlemine. Edgar Krull (2001: 131) ja (Veisson, Nugin 2009: 5) on iseloomustanud kognitiivset arengut, mis on seotud tunnetamise ja mõistmisega, kus läbi vaimse tegevuse toimub info säilitamine ja taastamine. See omakorda hõlmab sotsiaalseid, vaimseid ja füüsilisi muutusi. Läbi psühhosotsiaalsete oskuste kujundamise toimub lapse isiksuse areng. Samuti järeldasid lapsevanemad, et paljudel lastel ei ole

võimalik omada kodulooma ja ainult peresüsteemis looma pidada oleks vähene. Koeraga tutvust teha, oleks väga hea võimalus just lasteaias koos õpetaja ja koeratiimiga. Laps mõistaks, et loom on elusolend nagu inimenegi. Selle teadmisega õpiks ta hindama eakaaslaste tundeid, olema hoolivam üksteise suhtes ning see omakorda vähendaks probleemset käitumist. Korduvalt tekkis õpetajatel küsimus, et miks üldse koera kaasata lasteaeda ja kuidas koer mingit kasu saaks lapsele tuua.

3.3 Järeldused ja ettepanekud

Uurimistöö viidi läbi kvalitatiivsel meetodil, fookusgrupi intervjuu õpetajatega ja grupivestlus lastevanematega. Kuna uurimuses osales seitse õpetajat ja seitse lapsevanemat, siis antud tulemusi ei saa üldistada kõigile Eestis töötavatele õpetajatele ja lastevanematele. Eesmärgist lähtuvalt püstitati uurimisküsimused, mille abil selgitati ja toetuti ühe lasteaia õpetajate ja lastevanemate hoiakutele, hinnangutele ja arvamustele. Analüüsidest vastajate hinnanguid ja arvamusi leiti, et koer lapse kasvukeskkonnas oleks toetav ning tasuks kaasamisele mõelda.

Uurimuses selgus osalejate hinnang koera kaasamisele. Uuritavate arvamus ja hinnang oli, et eriti sobiks selline lahendus erivajadustega ja käitumishäiretega lastele. Aidates vähendada probleemset käitumist, arendada eakaaslaste vahel suhtlemist. Saada juurde enesekindlust ja positiivset emotsiooni. Käitumisega seotud probleemid rühmas eeldavad pidevat õpetajate sekkumist, raskendades nende igapäevast tööd. Sellest tulenevalt koer rahustaks ja võimaldaks lasteaiakeskkonnas lisaväärtust õppe- ja kasvatustööle. Tekitades lapses motivatsiooni ning võimaldades looma poolt hinnangutevaba suhtlemist. Õpetajate arvates annaks olulise osa koera liikumismängudes kaasamine ja õuesõppe rakendamisel. Võimaliku ohuallikana näevad ruumi puudust, allergiat, koera kartust, hirmu loomade ees. Järeldusena lapsevanema poolt aitaks sellest üle saada ettevalmistunud koeratiim. Rühmas koos koeraga aega veetes muutuks laps enesekindlamaks, väheneks hirm looma ees ja tekiks julgus suhelda. Eneseväljendamise kaudu muutuks ka lapse käitumine ning tõuseks enesehinnang, mis võib olla ka peamiseks põhjuseks käituda ettearvamatult. Samuti peeti koera oluliseks füüsilise, kognitiivse ja emotsionaalse arengu toetajana. Koera kaasamine peab olema alati eesmärgile suunatud, tulemuste saavutamiseks planeeritud ja mõõdetud. Lastevanematele väga meeldiks, kui koera kaasamine toimuks lasteaeda ja vähemalt kord nädalas. Samuti arvasid, et koer lasteaias, aitaks lapsel saada üle looma hirmust, võimaldaks mõista elusolendi tähtsust ja samas ka pereväärtusi tugevdada.

Ettepanekud. Uurimistöö autor leiab, et koera kaasamine lasteaias keskkonna rikastajana annaks lapsele positiivse eduelamuse, lisaväärtuse õppe- ja kasvatustööle. Nagu ka õpetajate vastustest selgus, võimaldab koera kaasata erinevate õppevaldkondade lõimimisel. Samuti kaasates koera, väheneks probleemse käitumise arv, tekiks avatud ja tolerantne suhtlemine. Laps õpiks looma kaudu hoolimist, hoolitsemist, kiindumist. Loom tegevustes võimaldab üksteise suhtes tolerantsemat suhtlemist ja käitumise paranemist.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö “Lastevanemate ja õpetajate hinnang koera kaasamise võimalusele ning vajalikkusele lapse kasvukeskkonna rikastajana” oli välja selgitada ja analüüsida lasteaiaõpetajate ja lastevanemate hinnanguid koera kaasamisele lasteaia kasvukeskkonna rikastajana.

Töö teoreetilises osas keskendutakse loomade kaasamise võimalikkusele ja vajalikkusele lasteaia õppe- ja kasvatustegevusse. Eesmärgiga toetada lapsi nende arengus, lähtudes erinevate autorite seisukohtadest ja tehtud uuringutest loomadega. Kirjeldatakse autori läbitud koolituse refereeritud materjali “Loomi kaasavad sekkumised”. Selgitatakse looma positiivset mõju lapse arengule lähtudes erinevatest sekkumistest. Antakse ülevaade ajaloolistest koerte kaasamise võimalustest. Tuuakse välja teraapiakoera kaasamise võimalused Eestis.

Empiirilises osas kirjeldatakse uurimistöö eesmärki ja püstitatud uurimisküsimusi. Selgitatakse uurimuse meetodikat ja andmete kogumisviisi. Uurimus viidi läbi ühes lasteaias fookusgrupi intervjuuna õpetajatega ja grupivestlusena lastevanematega. Selle abil selgitati välja millised on lastevanemate, õpetajate hinnangud ning hoiakud looma kaasamise suhtes. Intervjueerimisel saadud andmed transkribeeriti ja analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodiga. Uurimistulemuste arutelu aluseks on võetud töö alguses püstitatud uurimisküsimused ja tööeesmärk. Samuti on välja toodud uuritavate hinnangud ja hoiakud tekstis. Uurimistulemusena saadi vastused kõikidele püstitatud uurimisküsimustele.

Andmete analüüsimisel ja tõlgendamisel selgus, et nii õpetajad kui ka lapsevanemad näevad koera kaasamise võimalust lasteaias ning peavad vajalikuks õppe- ja kasvatustegevuse oskuste kujundamisel. Andmete analüüsimise ja tõlgendamise tulemusena selgus, nii õpetajate kui lastevanemate arvamuste kohaselt, kaasates koera on võimalik saavutada lapse psühhosotsiaalsete oskuste arendamist. Kuigi teadlikkus nii lastevanematel kui ka õpetajatel koera kaasavatest sekkumistest puudus. Õpetajad ja lapsevanemad hindasid looma olulisust lapse arengu toetajana ning arvavad, et õppe- ja kasvatustegevustesse tooks koer kaasa olulise lisaväärtuse. Toetudes teaduslikule erialakirjandusele, uurimistulemustele saab järeldada, et koera kaasamine lasteaias oleks toetav ja tuge pakkuv võimalus, mille tulemusena arendataks lapsel suhtlemisoskust, paranevad kognitiivsed võimed, toimub motiveeritud keskendumine õppetegevuses. Paranevad käitumisega seotud probleemid ja vähenevad kinnisus ning

nukrameelsus. Uurimistulemuste põhjal soovib autor kaasata koera lasteaiakeskkonda kindla eesmärgiga. Autor näeb võimalust toetada erinevate õppevaldkondade lõimimist, arendada lapse psühhosotsiaalseid oskusi selleks saades tuge koeratiimilt. Käesolevat teemat on võimalik edasi uurida mõõtes ja dokumenteerides koera kaasava teraapia mõju lasteaias, keskendudes konkreetse lapse vajadusele.

SUMMARY

The aim of the Bachelor's thesis "Parent's and teachers' evaluations regarding the possibility of involving a dog and its necessity for enriching the child's growing environment" was to assess the necessity of involving a dog into a child's growing environment whilst relying on the teachers' and parent's evaluations.

The theoretical section of this thesis focuses on the material stemming from the different perspectives of several authors and prior research on animal assisted learning. A description of the course Animal Assisted Intervention, completed by the author, is provided. The theoretical section also discusses the positive impact of an animal on a child's development arising from different interventions; animal assisted therapy and a historical overview of possibilities of involving dogs. Moreover, the opportunities for involving therapy dogs in Estonia are also elaborated on.

The empirical section focuses on the aim of this thesis and the research questions, research methodology and methods of data collection. The study was conducted in one kindergarten by carrying out a focus group interview with teachers and a group conversation with parents. These provided the basis for learning the parents' and teachers' evaluations and attitudes towards involving an animal in the kindergarten environment. The data of the interviews was transcribed and analysed using qualitative content analysis. The results of the study were discussed in the light of the research questions and the aim of the thesis. The respondents' evaluations and attitudes are also presented in textual form. All of the research questions were answered relying on the results of the study.

Data analysis and interpretation revealed that both parents and teachers see the opportunity for involving a dog in the kindergarten and consider it necessary in shaping skills of educational and learning activities. It was also revealed that involving a dog enriching the environment may enhance the development of a child's psycho-social skills. However, neither parents nor teachers were aware of the possibilities of involving a dog. Nevertheless, they still appreciate the importance of an animal as a supporter of a child's development and think it would grant additional value to educational and learning activities. This it could be deduced that involving a dog would be an assisting and supporting opportunity to develop a child's communicational skills, improve

cognitive skills and aid in motivated concentration in learning activities. Behavioural problems show tendencies of improvement, it lessens sadness and children become more open.

Relying on the results of the study, the author suggests a targeted involvement of a dog in a kindergarten environment. The author sees this as an opportunity for integrating different subjects and developing psychosocial skills with the support of the dog team. The present topic may be researched further for obtaining results that measure and document the impact of the dog assisted therapy in kindergarten by focusing on the improvement of a child's physical, cognitive, behavioural and/or social-emotional abilities.

KASUTATUD KIRJANDUS

Abi- ja Teraapialoomi Kaasavate Organisatsioonide Terminikomisjon. 2016.

Altschiller, Donald 2011. *Animal-Assisted Therapy*. Santa Barbara, California ABC-CLIO, LLC. Available at

https://books.google.ee/books?hl=en&lr=&id=86DRBmu9qsYC&oi=fnd&pg=PP2&dq=Altschiller+2011+Animalassisted+therapy&ots=Qkb29JFePG&sig=mZ8EUVsoH02eEiD4KWnvi2dN4Zo&redir_esc=y#v=onepage&q=Altschiller%202011%20Animal-assisted%20therapy&f=false, accessed January 11, 2018.

Beetz, Andrea; Uvnäs-Moberg, Kerstin; Julius, Henri; Kotrschal Kurt 2012.

Psychosocial and psychophysiological effects of human-animal interactions: the possible role of oxytocin. (p 1-6; 8) Available at.

<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2012.00234/full>, accessed January 11, 2018.

Brelsford, Victoria, L.; Meints, Kerstin; Gee, Nancy R; Pfeffer, Karen 2017. *Animal-Assisted Interventions in the Classroom—A Systematic Review*

Available at <http://www.mdpi.com/1660-4601/14/7/669/htm>, accessed April 24, 2018.

Eesti Abi- ja Teraapiakoerte Ühing 2016. <http://teraapiakoer.ee/> (viimati vaadatud 25.01.18).

Eesti Looduse- ja Loomateraapiakeskus 2017. <http://loomateraapiakeskus.ee/> (viimati vaadatud 26.01.18).

EKSS = Eesti kirjakeele seletussõnaraamat 2009. Tallinn: Eesti Keele Instituut <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=lastes%C3%B5im&F=M> (viimati vaadatud 13.03.18).

Hansen, K. M., Messenger, C. J., Baun, M., and Megel, M. E. 1999. *Companion animals alleviating distress in children*. *Anthrozoos* 12, 142–148. Available at <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=23&sid=b53907b3-a7ef-4790-b4df-7b57ad936374%40sessionmgr104>, accessed April 20, 2018.

Harro-Loit, Halliki; Kello, Katrin; Lepik, Krista; Linno, Merle; Selg, Marju; Strömpl, Judit 2014. *Intervjuu tüübid*. <http://samm.ut.ee/intervjuu> (viimati vaadatud 17.03.18).

Hujala, Eeva 2004. *Uuenev alusharidus*. Tallinn: Kirjastus Ilo 69-70.

- Human Animal Bond Research Institute 2016. *Child Health and development*. Washington. Available at <https://habri.org/research/child-health#child-development>, accessed January 20, 2018.
- Teesaar, Liis; Tali, Maarja 2018. *Loomi kaasavad sekkumised*. Sissejuhatav koolitusmaterjal. Eesti Abi- ja Teraapiakoerte Ühing.
- Kalmus, Veronika; Masso, Anu; Linno Merle 2015. Kvalitatiivne sisuanalüüs. Õpibaas. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> (viimati vaadatud 18.04.18).
- KELS Koolieelse lasteasutuse seadus 1999. RT I, 18.02.1999, §1,3 <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006?l> (viimati vaadatud 10.02.2108).
- Kalling, Katriin 2014. *Juhtkoera roll nägemispuudega inimese igapäevaelus*. Pärnu: Lõputöö http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/44683/kalling_katriin.pdf?sequence (viimati vaadatud 11.01.18)
- Kullasepp, Katrin; Helve Saat 2004. *Õpetajale psühholoogiast*. Tallinn: Kolibri
- Kuusik, Ülle 2007. *Lapse arengu toetamisest sõimerühmas*. Väikelapse kõne, keele ja tunnetustegevuse areng. Koost. Seero Hille-Mai. Tallinn: Kirjastus Ilo: 18.
- Kikas, Eve 2008. *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava RT I 29.05.2008, <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917> (viimati vaadatud 11.02.18).
- Krull, Edgar 2001. *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Laasik, Taimi; Täht, Mari- Epp; Varava, Liana 2009. Vald kond Mina ja keskkond *Õppe- ja kasvatusetegevuse korraldus*. Koost. Kulderknup Ene. Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus. Tartu: Kirjastus Studium: 23.
- Alumäe, Tanel 2014. Recent improvements in Estonian LVCSR. *Spoken Language Technologies for Under-Resourced Languages*.
- Laherand, Meri-Liis 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Morrison, Mishele 2007. *Health Benefits of Animal- Assisted Interventions*, p 51-54 Available at <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1533210107302397>, accessed January 22, 2018.
- Millan, Cesar 2012. *Koeralasuja. Koeramaailma teejuht, mis õpetab koertest aru saama ja nende käitumist parandama*. Tallinn: Kirjastus Varrak.

- Netting, F. E; Wilson, C.C; New, J. C. 1987. *The Human-Animal Bond: Implications for Practice* Jan/Feb87, Vol.32 Issue 1, p60-64 Available at <http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ut.ee/eds/detail/detail?vid=1&sid=5c860a49-d56246439eb4c3dc322025b8%40sessionmgr4009&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#AN=5267509&db=a9h>, accessed January 11, 2018.
- Nugin, Kristina; Õun, Tiina 2017. *Õppe- ja kasvatusetegevus lasteaias*. Tartu: AS Atlex.
- Nugin, Kristina 2013. *Üldõpetuse rakendamine lasteaias*. Tartu: AS Atlex: 19-24.
- Ugaste, Aino; Tuul, Maire; Väk, Tea 2009. *Mängu tähtsus lapse arengus ning mängu juhendamise*. Üldoskuste areng koolieelses eas. Koost. Ene Kulderknup. Tartu: Kirjastus Studium: 45
http://oppekava.innove.ee/wpcontent/uploads/2015/07/Yldoskused_Mang_Alusharidus.pdf (viimati vaadatud 1.05.18).
- Polheber, J. P; Matchock, R. L 2013. *The presence of a dog attenuates cortisol and heart rate in the Trier Social Stress Test compared to human friends*. p 860-861 Available at <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=734ae431-f8aa-498b-91d8-d02366239792%40sessionmgr4008>, accessed March 23, 2018.
- Raava, Kristi 2012. *Loomateraapia algusest*.
<http://www.tasapisitargemaks.eu/et/tegevused/24-loomateraapia> (viimati vaadatud 12.01.18).
- Seppius, Marika 2002. *Koerad ei valeta*. Kirjastus: Kunst.
- Sihvart, Anneli 2003. *Tea ja toimeta: Lapse kasvumapp II*. Kirjastus: Ilo.
- Svensson, Agneta, Simeonsdotter 2014. *The Impact of the Animals on Children's Learning and Their Development - A Study of What Children Learn From and With Pets: The Example of Dog and Cat*. p77-79. Available at <http://oaji.net/articles/2014/457-1420362030.pdf>, accessed February 23, 2018.
- Tartu Ülikooli Narva Kolledž 2014. *Üliõpilaste kirjalike tööde juhend 2014*.
https://www.narva.ut.ee/sites/default/files/nc/uliopilaste_kirjalike_toode_juhend_par_12.11.2017.pdf (viimati vaadatud 21.05.18).
- Trummal, Aire 2017. *2-12-aastaste laste vanemate tajutud kompetentsus ja käitumisraskuste esinemine lastel*. Tervise Arengu Instituut.
- Veisson, Marika; Nugin Kristina 2009 *Lapse arengu hindamine*. Lapse arengu

hindamine ja toetamine. Koost. Ene Kulderknup. Tartu: Kirjastus Studium: 6-7; 5
http://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/2015/07/Lapse_areng_Alusharidus.pdf
(viimati vaadatud 7.05.18).

Vihalemm, Triin 2014. *Fookusgrupi intervjuu*. Õpibaas. <http://samm.ut.ee/fookusgrupi-intervjuu> (viimati vaadatud 16.04.2018).

Õispuu, Ingrid 2014. *Koerte kasutamine inimeste abistamisel rehabilitatsiooni valdkonnas ja sotsiaaltöös*. Lõputöö
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/43948/oispuu_ingrid.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 1.03.18).

Õigekeelsussõnaraamat 2006. <http://keelevara.ee/login/> (viimati vaadatud 21.05.18).

Õunapuu, Lembit 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Wohlfarth, R; Mutschler, B; Beetz, Andrea; Kreuser, Friederike; Korsten-Reck, Ulrike 2013. *Dogs motivate obese children for physical activity: key elements of a motivational theory of animal-assisted interventions*. Available at <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2013.00796/full>, accessed April 25, 2018.

LISAD

Lisa 1. Fookusgrupi intervjuu kava ja küsimused

Fookusgrupi intervjuu tutvustav osa

Mina olen Einike Rõõm ja kirjutan oma bakalaureusetööd teemal “Lasteaiaõpetajate ja lastevanemate hinnang koera kaasamise võimalusele ja vajalikkusele lapse kasvukeskkonna rikastajana”. Kasutan oma uurimuses kvalitatiivset uurimisviisi ja fookusgrupi intervjuud Teiega. Laste igapäevane õpetamine ja arengukeskkonna toetamine on Teie igapäeva töö. Seoses sellega, et veelgi saada tuge sellele soovin saada teada Teie arvamust, koera/looma kaasamisest lasteaia keskkonda. Vastused mida soovin saada võiksid olla Teie enda arvamus vajalikkusest ja vajadusest. Et viia läbi selle teema kohane uurimus, olen leidnud teooriaid, mis võiks sobida ja kasutada lasteaias. Fookusintervjuu kestab orienteeruvalt 1,5 tundi, vastajad jäävad konfidentsiaalseks ja Teie nimede asemel kasutan kindlat tähte, tunnust. Vestluse salvestan transkribeerin ning analüüsin.

1. Avaküsimused

Kui kaua aega olete lasteaias töötanud!

Milline on Teie suhe loomaga? Kas äkki endal on kodus kasvamas koer?

2. Sissejuhatavad küsimused

Mida Teie jaoks tähendab koera kaasav tegevus?

Milline on Teie teadmine koertega kaasnevatest sekkumistest?

Millised on Teie arvates koera kaasamise võimalused lasteaias toimuvasse õppe- ja kasvatustegevusse?

3. Siirdeküsimused

Milliseid probleeme näete lasteaias koera kaasamisega?

Kuidas saaks loom rikastada lasteaias oleva lapse arengukeskkonda?

Milliste lapse psühhosotsiaalsete oskuste kujunemist võiks koer toetada?

4. Võtmeküsimused

Millisele lapsele võiks koera kaasav sekkumine mõjuda eriti positiivselt?

Millised oleksid lasteaias tegevused, mida saaks koos koeraga läbi viia?

Kas koera kaasamine aitaks kaasa ka kuidagi rühmas läbiviidavale õppetööle ja millised oleksid kõige olulisemad nendest?

Kui sageli võiks koeraga kaasnevaid tegevusi lasteaias läbi viia?

5. Lõpuküsimused

Millises vanuserühmas lasteaias sobiks kaasata koera õppetegevustesse? Miks just see vanus?

Milline oleks negatiivne mõju koera kaasamisel lasteaeda?

Kas lasteaias oleks Teie arvates lapse arengukeskkonna rikastajana võimalik võimaldada loodusnurka püüasukatele?

Kas õpetajana oleksite valmis proovima koera kaasamist õppetegevustesse?

Lisa 2. Grupivestlus lastevanematega

Tutvustav osa

Mina olen Einike Rõõm ja kirjutan oma bakalaureusetööd teemal “Lasteaiaõpetajate ja lastevanemate hinnang koera kaasamise võimalusele ja vajalikkusele lapse kasvukeskkonna rikastajana”. Vastused mida soovin saada võiksid olla Teie enda arvamus vajalikkusest, vajadusest ja lähtuda lapsest. Rühmavestlus kestab orienteeruvalt 1 tund, vastajad jäävad konfidentsiaalseks ja Teie nimede asemel kasutan kindlat tähte, tunnust. Vestluse analüüsin ja teen järeldused.

1. Milline on Teie suhe loomaga? Kas on äkki endal kodus kasvamas keegi loomadest?
2. Mida Teie jaoks tähendab koera kaasav sekkumine?
3. Millised on Teie arvates koera kaasamise võimalused lasteaias toimuvasse õppe- ja kasvatustegevusse?
4. Milliseid probleeme näete lasteaias koera kaasamisega?
5. Kuidas saaks loom rikastada lasteaias oleva lapse arengukeskkonda?
6. Milliste lapse psühhosotsiaalsete oskuste kujunemist võiks koer toetada?
7. Millisele lapsele võiks koera kaasav sekkumine mõjuda eriti positiivselt?
8. Millised oleksid lasteaias tegevused, mida saaks koos koeraga läbi viia?
9. Kui sageli võiks koeraga kaasnevaid tegevusi lasteaias läbi viia?
10. Millises vanuserühmas lasteaias sobiks kaasata koera õppetegevustesse? Miks just see vanus?
11. Milline oleks negatiivne mõju koera kaasamisel lasteaeda?
12. Kas lasteaias oleks Teie arvates lapse arengukeskkonna rikastajana vajalik, kui võimaldatakse loodusnurka püüasukatele?
13. Kas lapsevanaemana sooviksite, et Teie lapse lasteaias kaasataks koera õppetegevustesse? Palun selgitage.